

IUS
ROMANUM

I/2019

PECUNIA

СЪДЪРЖАНИЕ

LECTORIS SALUTATIO	8
--------------------------	---

РИМСКО ПРАВО

ПОЗЕМЛЕНАТА СОБСТВЕНОСТ В НАЙ-ДРЕВНОТО РИМСКО ПРАВО (НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК)	
--	--

Проф. Михаил Андреев.....	15
---------------------------	----

<i>PECUNIA</i>. ИСТОРИЯТА НА ЕДНА ДУМА (НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК)	
---	--

Проф. д-р Мануел-Антонио Маркос Каскерио	37
--	----

ПАРИЧНАТА ИКОНОМИКА И ПАЗАРЪТ (НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК)	
--	--

Проф. д-р Антонио Фернандес де Бухан.....	51
---	----

ПРОМЕНИТЕ В ЦЕНИТЕ И „КОЛИЧЕСТВЕНАТА ТЕОРИЯ ЗА ПАРИТЕ“ В РИМ ОТ ЦИЦЕРОН ДО ПЛИНИЙ СТАРИ (НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК)	
--	--

Проф. д-р Клод Николе.....	63
----------------------------	----

ТЕОРИЯТА НА ПРОКУЛ ЗА ИКОНОМИЧЕСКИТЕ ЦЕЛИ НА ПАРИТЕ (НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК)	
--	--

Д-р Рафаеле Д'Алесиио	99
-----------------------------	----

„<i>PECUNIA</i>“, „<i>MONILIA</i>“ И „<i>MOBILIA</i>“ КАТО ПРЕДМЕТИ В СЪКРОВИЩЕТО (НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК)	
--	--

Проф. д-р Мария Белен Малаве Осуна	121
--	-----

<i>UT BONUM PARES PECUS</i>. ПО ВЪПРОСА ЗА ПРИДОБИВАНЕТО НА <i>RES MANCIPII</i> СПОРЕД СВЕДЕНИЯТА У ВАРОН (НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК)	
--	--

Проф. д-р Салваторе Антонио Кристалди	135
---	-----

<i>PECUNIA COMMUNIS MUNICIPIUM</i>. ФИНАНСИРАНЕТО НА МУНИЦИПИИТЕ В ИСПАНИЯ (НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК)	
---	--

Проф. д-р Мария Лурдес Мартинес де Морентин Иамас	156
---	-----

<i>DEBITORUM PUBLICORUM</i>. ЕДНО СРЕДСТВО ЗА <i>RENOVATIO IMPERII</i> (НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК)	
---	--

Проф. д-р Росалия Родригес Лопес	171
--	-----

ЗНАЧЕНИЕТО НА „<i>NATURALIS RATIO AUCTORITATE SENATUS COMMUTARI POTUIT</i>“ И ПЛОДОПОЛЗВАНЕТО НА ПАРИТЕ (НА	
--	--

БЪЛГАРСКИ ЕЗИК)

Проф. д-р Мария Асунсион Соня Моиа Небот 188

PECULIUM И ACTIO DE PECULIO (НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК)

Проф. д.ю.н. Малина Новкиришка-Стоянова 210

**ОСПОРВАНЕ НА ФАЛШИВ ДОКУМЕНТ
И EXCEPTIO NON NUMERATAE PECUNIAE:
*DUO TRICONUM SUFFUGIA (НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК)***

Доц. д-р Силвия Скиаво 251

**ТЪРГОВСКИТЕ СДЕЛКИ ЧРЕЗ ЛИЗИНГ В РИМСКИТЕ ПРАВНИ
ИЗТОЧНИЦИ (НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК)**

Проф. д-р Мария дел Кармен Ласаро Гийамон 277

***SENATORES IN ANNIS MINORIBUS CONSTITUTI* и *USURAE*.
ПРИНОС КЪМ ТЪЛКУВАНИЯТА НА Ст. 2.33.3 (НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК)**

Проф. д-р Паоло Гарбарино 302

***TABULA VAETICA* – ФОРМУЛЯР ИЛИ ДЕЙСТВИТЕЛЕН ДОКУМЕНТ? (НА
БЪЛГАРСКИ ЕЗИК)**

Проф. д-р Хуан Антонио Буено Делгадо 324

***ACTIO NOXALIS*: ЗАДЪЛЖЕНИЯ, ПРОИЗТИЧАЩИ
ОТ НОКСАЛНАТА ОТГОВОРНОСТ И ХИПОТЕЗИ НА *CONFUSIO* (НА
БЪЛГАРСКИ ЕЗИК)**

Проф. д-р Мария дел Кармен Хименес Салседо 340

**ИЗСЛЕДВАНЕ НА ЕФЕКТИТЕ НА *PATRIA POTESTAS*
ПО ОТНОШЕНИЕ НА ИМУЩЕСТВОТО НА ПОДВЛАСТНИТЕ СИНОВЕ
(*FILII FAMILIAS*) (НА АНГЛИЙСКИ ЕЗИК)**

Проф. д-р Салвадор Руис Пино 349

СЪВРЕМЕННО ПРАВО

**СИСТЕМАТИЧНА УРЕДБА НА СЪВРЕМЕНОТО ФИНАНСОВО
И ДАНЪЧНО ПРАВО И НА РИМСКОТО ФИСКАЛНО ПРАВО (НА
БЪЛГАРСКИ ЕЗИК)**

Проф. д-р Хуан Мануел Бланч Нугès 364

**ИЗПЪЛНЕНИЕ НА РЕШЕНИЯ С ПРИСЪЖДАНЕ НА ПАРИЧНА СУМА
В “*VII PARTIDAS*” (НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК)**

Проф. д-р Адолфо Антонио Диас Баутиста Кремадес 399

**ОТГРАНИЧЕНИЯ НА СЪСЕДСКИТЕ ПРАВООТНОШЕНИЯ
ОТ ПРАВООТНОШЕНИЯТА, СВЪРЗАНИ С ПОЗЕМЛЕНИ СЕРВИТУТИ (НА**

БЪЛГАРСКИ ЕЗИК)

Проф. д-р Павел Сарафов 421

**УСТАНОВЯВАНЕ НА МЕСТНИТЕ ДАНЪЦИ. КОНСТИТУЦИОННИ
ОСНОВИ НА ДАНЪЧНАТА ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЯ (НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК)**

Доц. д-р Евелина Димитрова 439

**СРОК ЗА ИЗДАВАНЕ НА РЕШЕНИЕ ОТ МИТНИЧЕСКИЯ ОРГАН
ПО ПРИЕТО ЗАЯВЛЕНИЕ (НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК)**

Доц. д-р Атанас Симеонов 450

**РЕЖИМЪТ НА СЪПРУЖЕСКАТА СОБСТВЕНОСТ.
ИСТОРИЧЕСКИ АНАЛИЗ (НА АНГЛИЙСКИ ЕЗИК)**

Доц. д-р Цветалина Петкова 467

***LAESIO ENORMIS* В СРЕДНОВЕКОВНА СЪРБИЯ СПОРЕД
ЮСТИНИАНОВИЯ КОДЕКС И В СРЪБСКИЯ ГРАЖДАНСКИ КОДЕКС
(НА АНГЛИЙСКИ ЕЗИК)**

Проф. д-р Емилия Станкович..... 484

**РИМСКОПРАВНА ОСНОВА НА СЪВРЕМЕННАТА ЗАЩИТА
НА НАСЛЕДСТВЕНОТО ИМУЩЕСТВО (НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК)**

Доц. д-р Михаил Малчев 497

**ИНСТИТУТЪТ НА ЗАПАЗЕНАТА ЧАСТ КАТО ОГРАНИЧЕНИЕ
НА ЗАВЕЩАТЕЛНИТЕ РАЗПОРЕДБИ В РИМСКОТО
И В СЪВРЕМЕНОТО ПРАВО (НА АНГЛИЙСКИ ЕЗИК)**

Ас. д-р Новак Крстич..... 513

**НЕПРАВОМЕРНА ДЪРЖАВНА ПОМОЩ ПРИ ПРОДАЖБАТА
НА ЗЕМЯ И СГРАДИ ПУБЛИЧНА ИЛИ ЧАСТНА
ДЪРЖАВНА/ОБЩИНСКА СОБСТВЕНОСТ (НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК)**

Гл. ас. д-р Гинка Симеонова 528

**ЕФЕКТИВНИТЕ СРЕДСТВА НА МИРОВОТО ПРАВОРАЗДАВАНЕ
ПРИ НЯКОИ СПОРОВЕ ОТНОСНО НЕДВИЖИМИ ИМОТИ (НА
БЪЛГАРСКИ ЕЗИК)**

Ас. д-р Михаил Матеев Матеев..... 547

**НИЩОЖНОСТ НА ДОГОВОРНАТА ВЪЗНАГРАДИТЕЛНА ЛИХВА
ПОРАДИ НАКЪРНЯВАНЕ НА ДОБРИТЕ НРАВИ (НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК)**

Петър Стефанов Топуров, докторант..... 561

TABLE OF CONTENTS

LECTORIS SALUTATIO	8
--------------------------	---

ROMAN LAW

LAND OWNERSHIP IN ANCIENT ROMAN LAW (BULGARIAN LANGUAGE)	
Prof. Mihail Andreev	15
PECUNIA. THE STORY OF A WORD (BULGARIAN LANGUAGE)	
Prof. Manuel Antonio Marcos Casquero, PhD	37
MONETARY ECONOMY AND THE MARKET (BULGARIAN LANGUAGE)	
Prof. Antonio Fernandez de Bujan, PhD	51
PRICE VARIATIONS AND THE "QUANTITATIVE THEORY OF MONEY" IN ROME, FROM CICERO TO PLINY THE ELDER (BULGARIAN LANGUAGE)	
Prof. Claude Nicolet, PhD	63
PROCULUS' DOCTRINE ON THE ECONOMIC PURPOSES OF MONEY (BULGARIAN LANGUAGE)	
Raffaele D'Alessio, PhD.....	99
„PECUNIA“, „MONILIA“ AND „MOBILIA“ AS OBJECTS IN THE TREASURE (BULGARIAN LANGUAGE)	
Prof. Maria Belen Malave Osuna, PhD	121
UT BONUM PARES PECUS. ON THE ACQUISITION OF RES MANCIPI, ACCORDING TO VARON (BULGARIAN LANGUAGE)	
Prof. Salvatore Antonio Cristaldi, PhD	135
PECUNIA COMMUNIS MUNICIPIUM. THE FINANCING OF THE MUNICIPALITIES IN HISPANIA (BULGARIAN LANGUAGE)	
Prof. Maria Lourdes Martinez de Morentin Llamas, PhD	156
DEBITORUM PUBLICORUM. AN INSTRUMENT FOR THE RENOVATIO IMPERII (BULGARIAN LANGUAGE)	
Prof. Rosalia Rodriguez Lopez, PhD	171
THE IMPORTANCE OF „NATURALIS RATIO AUCTORITATE SENATUS COMMUTARI POTUIT“ AND USUSFRUCTUS OF MONEY (BULGARIAN LANGUAGE)	
Prof. Maria Asuncion Sonia Molla Nebot, PhD	188

PECULIUM AND ACTIO DE PECULIO (BULGARIAN LANGUAGE)

Prof. Malina Novkirishka-Stoyanova, DSc 210

**CONTEST OF FALSE DOCUMENT AND EXCEPTIO NON NUMERATAE
PECUNIAE: DUO TRICONUM SUFFUGIA (BULGARIAN LANGUAGE)**

Assoc. prof. Silvia Schiavo, PhD..... 251

**LEASING TRADES IN ROMAN LEGAL SOURCES (BULGARIAN
LANGUAGE)**

Prof. Maria del Carmen Lazaro Guillamon, PhD..... 277

**SENATORES IN ANNIS MINORIBUS CONSTITUTI AND USURAE.
CONTRIBUTION TO THE INTERPRETATIONS OF CTh. 2.33.3 (BULGARIAN
LANGUAGE)**

Prof. Paolo Garbarino, PhD 302

**TABULA BAETICA – A SIMPLE MODEL
OF FORM OR A REAL DOCUMENT (BULGARIAN LANGUAGE)**

Prof. Juan Antonio Bueno Delgado, PhD..... 324

**ACTIO NOXALIS: THE OBLIGATIONS DERIVED
FROM NOXAL RESPONSIBILITY IN THE FIELD OF CONFUSION
(BULGARIAN LANGUAGE)**

Prof. Maria Carmen Jimenes Salcedo, PhD 340

**STUDY OF THE EFFECTS OF PATRIA POTESTAS
ON THE GOODS OF FILII FAMILIAS (ENGLISH LANGUAGE)**

Prof. Salvador Ruiz Pino, PhD..... 349

CONTEMPORARY LAW**LEGAL SYSTEM OF ROMAN AND CURRENT TAX LAW (BULGARIAN LAN-
GUAGE)**

Prof. Juan Manuel Blanch Nougues, PhD..... 364

**ENFORCEMENT OF MONETARY JUDGMENTS IN “VII PARTIDAS”
(BULGARIAN LANGUAGE)**

Prof. Adolfo Antonio Diaz Bautista Cremades, PhD 399

**LIMITATIONS OF NEIGHBORHOOD RELATIONS
OF RELATIONSHIPS ABOUT THE LAND EASEMENTS (BULGARIAN LAN-
GUAGE)**

Prof. Pavel Sarafov, PhD 421

**ESTABLISHMENT OF LOCAL TAXES.
CONSTITUTIONAL BASICS OF TAX DECENTRALIZATION (BULGARIAN**

LANGUAGE)

Assoc. prof. Evelina Dimitrova, PhD 439

**TERM FOR ISSUING A DECISION BY THE CUSTOMS AUTHORITY
ON AN ACCEPTED APPLICATION (BULGARIAN LANGUAGE)**

Assoc. prof. Atanas Simeonov, PhD 450

**MATRIMONIAL PROPERTY REGIMES: HISTORICAL ANALYSIS (ENGLISH
LANGUAGE)**

Assoc. prof. Cvetalina Petkova, PhD 467

**LAESIO ENORMIS IN MEDIEVAL SERBIA ACCORDING
TO CODE OF JUSTINIAN AND IN THE SERBIAN CIVIL CODE (ENGLISH
LANGUAGE)**

Prof. Emilija Stankovic, PhD 484

**ROMAN LEGAL BASIS FOR THE MODERN PROTECTION
OF HEREDITARY PROPERTY (BULGARIAN LANGUAGE)**

Assoc. prof. Mihail Malchev, PhD 497

**THE INSTITUTE OF COMPULSORY PORTION
AS A LIMITATION ON TESTAMENTARY DISPOSITIONS IN ROMAN
AND CONTEMPORARY LAW (ENGLISH LANGUAGE)**

Assist. prof. Novak Krstić, PhD 513

**UNLAWFUL STATE AID IN THE SALE OF LAND AND BUILDINGS
OF PUBLIC OR PRIVATE STATE/MUNICIPAL PROPERTY
(BULGARIAN LANGUAGE)**

Assist. prof. Ginka Simeonova, PhD 528

**EFFECTIVE INSTRUMENTS OF JUSTICE
IN SOME REAL ESTATE DISPUTES (BULGARIAN LANGUAGE)**

Assist. prof. Mihail Mateev, PhD 547

**INVALIDITY OF CONTRACTUAL INTEREST CLAUSE
INFRINGING GOOD MORALS (BULGARIAN LANGUAGE)**

Petar Stefanov Topurov, PhD student 561

**ACTIO NOXALIS:
ЗАДЪЛЖЕНИЯ, ПРОИЗТИЧАЩИ ОТ
НОКСАЛНАТА ОТГОВОРНОСТ И ХИПОТЕЗИ НА
CONFUSIO
(НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК)**

Проф. д-р Мария дел Кармен Хименес Салседо
Университет в Кордоба, Испания

Резюме: Статията е посветена на правната дискусия за приложимостта на *actio noxalis* в случаите, в които притежателят на този иск придобива властта над лицето, което е причинило увреждане.

Ключови думи: *Actio noxalis*; *filius*; роб; сливане; задължение.

ACTIO NOXALIS:
THE OBLIGATIONS DERIVED FROM NOXAL
RESPONSIBILITY IN THE FIELD OF *CONFUSION*
(BULGARIAN LANGUAGE)

Prof. María del Carmen Jiménez Salcedo, PhD

University of Cordoba, Spain

Abstract: The article is dedicated to the jurisprudential debate on the validity of *actio noxalis* in the cases in which his holder disposes of the *servus* or *filius familiae* that caused the noxal responsibility.

Keywords: *actio noxalis*; *filius*; *servus*; confusion; obligation.

**

Ако подвластен син или роб нанесе вреда другиму, потърпевшият от този деликт е можел да упражни *actio noxalis* (ноксален иск) срещу съответния *pater familias* или господар като ответник. В този случай ответникът е можел да избира дали да плати обезщетение на потърпевшия, сякаш самият той е извършил деликта, или да се освободи от тази отговорност, като предаде на потърпевшия своята власт над роба или подвластния си. Това прехвърляне или отстъпване се нарича *noxae deditio*. *Actio noxalis* се насочва срещу съответния притежател на властта над деликвента. Ако властта над роба или над сина се прехвърля на трето лице, *actio noxalis* срещу прехвърлящия се погасява и възниква *ex novo* срещу приобретателя¹.

Ако самият потърпевш от деликта получи властта върху роба или *filius*, *actio noxalis* се погасява поради сливане, доколкото потърпевшият не може да подаде какъвто и да било иск срещу самия себе си. Обаче ако след това продаде роба или предаде *filius* под властта на друго лице, юриспруденцията води спор дали му се полага отново *actio noxalis* срещу окончателния приобретател. Това съобщава Гай в своите Институции:

IGai 4.78. Sed si filius patri aut servus domino noxam commiserit, nulla actio nascitur; nulla enim omnino inter me et eum qui in potestate mea est, obligatio nasci potest. Ideoque etsi in alienam potestatem pervenerit aut sui iuris esse coeperit, neque cum ipso neque cum eo cuius nunc in potestate est agi potest. Unde quaeritur, si alienus servus filiusve noxam commiserit mihi, et is postea in mea esse coeperit, potestate,

¹ Класическите юристи описват този процес с формулата *noxam caput sequitur*. По този въпрос вж. FERNANDEZ de BUJÁN, A. Derecho Público Romano. 19. ed. Madrid, 2016, p. 200 ss.; Id., Derecho Privado Romano. 19. ed. Madrid, 2016, p. 150 ss.; ALBURQUERQUE, J. M. La prestación de alimentos en el Derecho Romano y su proyección en el derecho actual. Madrid, 2010, p. 33 ss.; RUIZ PINO, S. La vertiente iuspublicista de la institución adoptiva en Derecho Romano y en el Derecho Español. Madrid, 2012, p. 189 ss. JIMENEZ SALCEDO, C. Reflexiones sobre la confusión como modo de extinción de las obligaciones en Derecho Romano. – In: *RGDR*, 2004, no. 3, p. 3 ss. De VISSCHER, F. Le régime romain de la nasalité. De la vengeance collective à la responsabilité individuelle. Bruxelles, 1947, p. 147 ss.; GIMÉNEZ CANDELA, T. El régimen pretorio subsidiario de la acción noxal. Navarra, 1981, p. 27 ss., BIONDI, B. voz *noxam*. – In: *NNDI*, Vol. 11, p. 449 ss.; Id., Le “actiones noxales” nel diritto romano classico. – In: *Annali del Seminario Giuridico della Università di Palermo* (AUPA), Vol. 10, 1925; PUGLIESE, G. Obbligazione del capo di famiglia e responsabilità diretta del colpevole nel regime della nasalità. – In: *Studi in memoria di Emilio Albertario*, Vol. 1, 1933, p. 235 ss.; FALCHI, G. L. Le controversie tra Sabiniani e Proculiani. Milano, 1981, p. 202 ss.; Id., Ricerche sulla legittimazione passiva alle azioni nossali: il possessore di buona fede del servo. Milano, 1976, p. 149 ss.

utrum intercidat actio an quiescat. Nostri praeceptores intercidere putant, quia in eum casum deducta sit in quo consistere non potuerit, ideoque licet exierit de mea potestate, agere me non posse. Diversae scholae auctores, quamdiu in mea potestate sit, quiescere actionem putant, quia ipse tecum agere non possum, cum vero exierit de mea potestate, tunc ea resuscitari.

Според Гай не се предоставя иск, ако роб или подвластен (*filius*) нанесе вреда на своя господар или *pater familias*, защото не може да възникне цивилно задължение между притежателя на властта и лицето, което е обект на тази власт. По-скоро притежателят на властта може да действа непосредствено и свободно срещу своя роб или син. Затова, ако *pater familias* предаде другиму своя подвластен или му даде свободата, пак не може да се породи право на иск срещу приобретателя на роба или срещу самия освободенец.

Обаче ако робът или синът, извършил деликта, станат собственост на потърпевшия от деликта, според сабинианците *actio noxalis* се погасява окончателно и не може да бъде възобновена, ако след това причинителят на вредата бъде освободен или продаден отново². Обратно – според прокулианците *actio noxalis* остава латентна и се възражда когато причинителят на вредата бъде освободен или продаден. В този спор Гай приема мнението на сабинианците, което по-късно е възприето и от Юстиниан³.

Според мен преобладаващото мнение на сабинианците е по-правилно. Такова на практика е и традиционното становище на романистиката, която в този казус приема сливането като основание за погасяване на

² Вж. също: D. 47.2.18 (Paul., 9 ad Sab.): *Quod dicitur, noxam caput sequi, tunc verum est, ut quae initio adversus aliquem nata est, caput nocentis sequatur; ideoque si servus tuus furtum mihi fecerit, et dominus eius effectus eum vendideru, non posse me agere cum emtore, Cassiani putant.* По този въпрос срв. също и D. 47.2.17.1 (Ulp. lib. 37 ad Sabinum); D. 5.1.11 (Ulp. 12 ad ed.); D. 13.6.1.2 (Ulp. lib. 28 ad ed.) във връзка с *actio comodati*.

³ Така е описано в Институциите на Юстиниан – IJ. 4.8.6. *Si servus domino noxiam commisserit, actio nulla nascitur; namque inter dominum et eum, qui in potestate eius est, nulla obligatio nasci potest. Ideoque, et si in alienam potestatem servus pervenerit, aut manumissus fuerit, neque cum ipso, neque cum eo, cuius nunc in potestate sit, agi potest. Unde, si alienus servus noxiam tibi commiserit, et is postea in potestate tua esse coeperit, intercidit actio, quia in eum casum deducta sit, in quo consistere non potuit: ideoque, licet exierit de tua potestate, agere non potes, quemadmodum si dominus in servum suum aliquid commiserit, nec si manumissus aut alienatus fuerit servus, ullam actionem contra dominum habere potest.* Същото мнение поддържа и Паул – вж. D. 47.2.18 (lib. 9 ad Sabinum), като компилаторите са премахнали упоменаването на становището на прокулеанците. Вж. FALCHI, G. L. *Le controversie tra Sabiniani e Proculiani*, cit., p. 203.

ноксалния иск⁴. Причината, поради която сабинианците избират това решение, би могла да бъде следната: ако пострадалият продаде отново роба, той получава пълната цена при покупко-продажбата, в която не е включено обезщетението за извършения деликт. Ако след продажбата той подаде *actio noxalis* срещу приобретателя, същият може да се противопостави с *exceptio doli mali*. От една страна продавачът не може да изиска от приобретателя пълната цена за претърпени вреди, а от друга страна с цената на покупко-продажбата той е получил онова, което би могъл да получи чрез *actio noxalis*.⁵

На сабинианската теория се противопоставя, но само привидно, Трифонин:

D. 9.4.37 (Triphon. 15 Disput.). Si alienus servus furtum mihi federit, qui postea in meum dominium pervenerit, extinguitur furti actio, quae mihi competierat, nondum in iudicium deducta; nec si postea alienavero eum, quem ante litem contestatam emeram, furti actio restaurabitur. Quodsi post litem contestatam eum remedero, condemnandus erit venditor.

Според Трифонин, ако някой пострада от кражба, извършена от чужд роб, а по-късно придобие този роб в своя собственост, *actio furti noxalis* се погасява. Ако робът е купен преди *litis contestatio*, а след това е отчужден, искът не се възобновява. Обаче ако пострадалият купи роба, след като е заведена *litis contestatio* между него и собственика на роба, продавачът ще бъде осъден да плати обезщетение за вредата⁶.

Доколкото Трифонин решава, че *actio* не се възобновява, ако потърпевшият от деликта продаде отново роба, то той се придържа към сабини-

⁴ Вж. мнението на SOLAZZI, S. L'estinzione dell'obbligazione nel diritto romano. Vol. I. 2. ed. riveduta. Napoli, 1935, p. 280, 284, където той твърди, че казусът на ноксална отговорност е изключение от общото правило и че сливането поражда неотменим ефект. Извън този случай римските юристи имат предвид и хипотезата, че слетите субекти може отново да се разделят. Това е проблем, наложил се в съвременното право във връзка с практиката на ценните книжа на приносителя. Вж. още KRETSCHMAR, P. Die Theorie der Confusion: ein Beitrag zur Lehre von der Aufhebung der Rechte. Leipzig, 1899, S. 11 ff.; FADDA, C. Concetti fondamentali del diritto ereditario romano. Milano, 1949, p. 313. Обаче в интересната си монография KIEß, P. Die confusio im klassischen römischen Recht. Berlin, 1995, S. 85 посочва, че сабинианците не приемат, че в този случай е налице казус на сливане (*confusio*), поради което не може да се правят заключения, които да са приложими като правило за истинското сливане.

⁵ Срв. FERNÁNDEZ de BUJÁN, A. El precio como elemento comercial en la compraventa romana. Madrid, 1993, p. 69 ss.

⁶ Относно този фрагмент вж. BISCARDI, A. Lezioni sul processo romano antico e classico. Torino, 1967, p. 338 ss.

анската доктрина. Обаче в казуса, когато между двамата вече е проведена *litis contestatio*, юристът сякаш влиза в противоречие, тъй като според нея *actio noxalis* се погасява ако пострадалият стане собственик на роба. Действително, с *litis contestatio* преторът определя условията на спора, съдържанието на иска и състоянието на събитията, настъпили до този момент. Настъпилите след това промени (в случая при пасивна легитимация) вече не се вземат предвид и затова не може да променят хода на процеса.⁷ Следователно ефектите, породени от *litis contestatio*, са причина за това привидно противоречие със сабинианската доктрина.

В друг текст от Дигестите – D. 30.70 (lib.18 ad edictum provinciale)⁸, Гай разглежда други казуси, при които потърпевшият от извършения от роб деликт има иск срещу притежателя на властта над него, макар *actio noxalis* да се е погасила или дори не е възникнала. Ситуациите, които описва юристът, са следните:

D. 30.70.pr. Si servus Tii furtum mihi fecerit, deinde Titius herede me instituto servum tibi legaverit, non est iniquum, talem servum tibi tradi, qualis apud Titium fuit, id est, ut me indemnem praestes furti nomine, quod is fecerit apud Titium. 1. Nam et si fundus, qui meo fundo serviebat, tibi legatus fuerit, non aliter a me tibi praestari debeat, quam ut pristinam servitutem recipiam.

С други думи, един роб на Тиций извършва кражба (*furtum*) срещу Мевий. След това Тиций назначава за свой наследник Мевий и завещава роба на друго лице чрез легат *per damnationem*⁹. Според Гай, Мевий би могъл да се предяви иск срещу това друго лице заради извършения деликт с *actio noxalis*. Основанията за такава аргументация юристът обяснява със

⁷ BISCARDI, A. Op.cit., p. 339.

⁸ Вж. KIEß, P. Op. cit., S. 83 ff.; FERNÁNDEZ de BUJÁN, A. Op. cit., p. 69 ss.; MONIER, R. La garantie contre les vices cachés dans la vente romaine. Paris, 1930, p. 83; NARDI, E. Studi sulla ritenzione in Diritto Romano. Vol. 1. Fonti e caso. Milano, 1947, p. 402 ss. По мнението на този автор фрагментът е класически. Вж. и IMPALOMENI, G. L'editto degli edili curuli. Padova, 1955, p. 167 ss.

⁹ Вж. KIEß, P. Op. cit., S. 84 – според него това, което ни кара да мислим че става дума за легат *per damnationem*, е най-вече употребата на термина “*tradi*”, както и фактът, че ако робът е бил завещан с легат *per vindicationem*, ноксалната отговорност на легатаря би била въвн от съмнение. Вж. също LENEL, O. L'Édit Perpétuel. Vol. 2. Paris, 1975, & 173, p. 99, и D. 47.2.64 (66) (Nerat. 1 Membranarum): *A Titio herede homo Seio legatus ante aditam hereditatem Titium furtum fecit; si adita hereditate Seius legatum ad se pertinere voluerit, furti tunc, quom faceret furtum, eius fuit, et ut maxime quis existimet, si servus esse coeperit eius, cui furtum fecerat, tolli furti actionem, ut nec, si alienatus sit, agi possit eo nomine; ne post aditam quidem hereditatem Titii factus est, quia ea, quae legantur, recta via ab eo, qui legavit, ad eum, cui legata sunt, transeunt.*

следния сравнителен казус от параграф 1: ако за определен имот е бил учреден сервитут в полза на наследодателя, а той е предоставил имота с легат на лицето, в чиято тежест е сервитутът, сервитутът би следвало да се погаси поради сливане в момента на приемането на наследството. Наследникът обаче може да си запази сервитута, като прехвърли недвижимия имот според легата.

Следва и друг казус в параграф 2 на същия текст:

2. *Nec dissimile est ei, qui mandato alicuius servum emit, vel ei, qui servum redhibet; qui omnes non aliter restituere servum coguntur, quam ratio habeatur furti, quod ab eo servo factum fuerit, vel antequam negotium contraheretur, vel postea.*

Във втория казус мандатар купува роб, който му открадва някакво имущество преди да бъде предаден на манданта. Според Гай в такъв случай мандатарят може да предяви иск за кражба срещу манданта. Същото става когато след сключване на договора за покупко-продажба купувачът претърпи кражба, извършена от купения роб и веднага разтрогне договора за покупко-продажба и върне роба. В този случай купувачът може да предяви иск срещу продавача поради кражба.

3. *Quare et si post aditam hereditatem servus legatus heredi furtum fecerit, ita praestari debet, ut ob hoc edictum quasi litis aestimatio a legatario sufferatur heredi.*

В параграф 3 е описана следната ситуация: завещава се с легат един роб *per damnationem* и след като наследството е прието, но преди да бъде предаден на легатаря, робът открадва имущество на наследника. В този случай Гай отново приема, че наследникът трябва да предаде роба на легатаря, за да го обезщети той за кражбата.

В началният параграф (pr.), според Гай (който се присъединява към сабинианското мнение), *actio noxalis* се погасява поради сливане, когато Мевий приема наследството¹⁰; обаче легатарят отговаря за деликта. Както в параграф 1, където Гай обосновава своето решение, от решаващо значение за разбирането на тази обосновка е да се тълкува разпоредбата относно легата. Според класическата юриспруденция легатът трябва да достигне до легатаря в състоянието, в което е бил в ръцете на наследодателя, и

¹⁰ Според прокулеанците за Мевий ноксалната акция само се отлага и когато робът бъде предаден на легатаря Кай се възобновява.

тъй като робът е бил под неговата власт, той е носел тежестта на ноксалната отговорност.¹¹

В параграф 2 пострадалият не разполага с *actio noxalis* (мандатарят или купувачът, който разтрогва договора), защото е бил собственик на роба, когато той е извършил кражбата. Обаче и в двата случая последващият собственик на роба (мандант или продавач) носи отговорността за извършения от него деликт. Мандантът отговаря при подадена *actio mandati contraria* за всички щети, причинени на мандатаря от роба¹²; а продавачът отговаря при *actio redhibitoria*, предявена от купувача, за да поиска възстановяването на платената цена и съответното обезщетение за всички отрицателни последици от разтрогването на договора за покупко-продажба, включително причинените чрез кражбата вреди.¹³

Съгласно изложеното дотук, в действителност в параграф 3 легатарят не трябва да отговаря за деликта, тъй като *actio noxalis* не може да възникне от същия момент, в който при извършването на кражбата наследникът е бил собственик на роба. Тълкуването на легата не прибавя нищо по-различно. Когато робът е бил в ръцете на наследодателя, върху него не е падала ноксалната отговорност, тъй като още не е бил извършен деликтът. От друга страна, за разлика от параграф 2, не съществува никакво облигационно отношение, на което наследникът да може да се опре, за да поиска възстановяване на причинената вреда, освен *actio noxalis*. Обаче Гай дава на наследника едно право срещу легатаря. Очевидно обяснение-

¹¹ Вж. КИЕß, P. Op. cit., S. 84.

¹² Срв. D. 17.1.26.7 (Paul., 32 ad ed.) където Паул, отразявайки мнението на Нераций, твърди че мандантът може да се освободи от отговорност чрез *noxae deditio*: *Sed quum servus, quem mandatum meo emerat, furtum tibi fecisset, Neratius ait, mandati actione te consecuturum, ut servus tibi noxae dedatur, si tamen sine culpa tua id acciderit; quod si ego scissem talem esse servum, nec praedixissem ut posses praecavere, tunc, quanti tua intersit, tantum tibi praestari oportet.* Вж. КИЕß, P. Op. cit., S. 85.

¹³ Срв. D. 21.1.23.8 (Lib. 1 ad ed. *Aedilium Curulium*): *Quare sive emptori servus furtum fecerit, sive alii cuilibet, ob quod furtum emptor aliquid praestiterit, non aliter hominem venditori restituere iubetur, quam si indemnem eum praestiterit. Quid ergo, inquit Iulianus, si noluerit venditor hominem recipere? Non esse cogendum, ait, quid quam praestare nec amplius, quam pretio condemnabitur-, et hoc detrimentum sua culpa emptorem passurum, qui, quum posset hominem noxae dedere, maluerit litis aestimationem sufferre, et videtur mihi Iulianus sententia humanior esse.* Вж. КИЕß, P. Ibidem; FERNÁNDEZ de BUJÁN, A. Op. cit., p. 69 ss.; IMPALOMENI, G. L'editto degli edili curuli, cit., p.168; NARDI, E. Studi sulla ritenzione in Diritto Romano, cit., p. 403 ss.; MONIER, R. La garantie contre les vices cachés dans la vente romaine. Recueil Sirey, 1930, p. 83.

то се крие в това, че – както посочва Кіеџ, юристът смята всички тези казу-си за аналогични – в смисъл че във всички тях пострадалият е бил собственик на роба временно; бил е длъжен да прехвърли собствеността на друг незабавно – в *principium* на легатаря, а в параграф 2 на манданта или на купувача. И в нашия случай потърпевшият трябва да прехвърли роба на легатаря. От тази гледна точка разбираме, че Гай също дава иск на наследника¹⁴.

¹⁴ Вж. КІЕѢ, Р. Ibiem.